

PRVI MUZIKOLOŠKI KORACI – FIRST MUSICOLOGICAL STEPS

TAJNI ŽIVOT »WOPATERNIJA«: SUSRET PROŠLOSTI, SADAŠNJOSTI I BUDUĆNOSTI U DODIRU ZVUKA¹

ANA EREŠ

*učenica 4. r. Odjela za teorijske
glazbene predmete
Glazbena škola Slavonski Brod
Vukovarska 1
35000 SLAVONSKI BROAD*

UDK / UDC: 780.616.433:781.91(497.542)Wopaterni, J.

DOI: <http://doi.org/10.21857/y54jofkovm>

Primljeno / Received: 13. 9. 2019.

Prihvaćeno / Accepted: 11. 5. 2020.

Nacrtak

Palača Radosavljević/Golubić nalazi se u centru Slavanskog Broda. Trenutačni su vlasnici Mile i Ankica Golubić. U radu sam opisala važnost obitelji Radosavljević i Golubić u društvenom i kulturnom životu Slavanskog Broda. U njihovoj se kući nalazi povijesni klavir bečkoga graditelja Josepha Wopaternija iz druge polovice 19. stoljeća, koji je jedan od rijetkih i vrijednih, a možda i jedinstvenih primjeraka Wopaternijeva graditeljskog umijeća na području Hrvatske. Proučavanjem dostupne literature prepoznala sam važnost Josepha Wopa-

ternija u kontekstu duge i bogate tradicije bečkih graditelja klavira. Na temelju stručne procjene i pregleda klavira potvrđeno je da je instrument u lošem stanju te da mu je potrebna cjelovita restauracija.

Ključne riječi: Joseph Wopaterni; obitelj Radosavljević/Golubić; klavir; bečki graditelji klavira; restauracija

Keywords: Joseph Wopaterni; Radosavljević/Golubić family; piano; pianoforte makers in Vienna; restoration

¹ Ovaj istraživački rad osvojio je prvo mjesto na 20. državnom Natjecanju iz povijesti (Zadar, 15. – 17. travnja 2019.) u kategoriji »Izvori i istraživanje prošlosti – samostalni istraživački radovi učenika

1. Uvod

Salon Golubić, smješten u obiteljskoj kući, jedan je od značajnijih povijesnih prostora u Slavonskom Brodu. Nakon što sam 2016. godine prvi put boravila u tom prostoru na manifestaciji *Noć muzeja* i imala priliku svirati na klaviru koji se nalazi u salonu, rodila se ideja koja je rezultirala temom ovoga istraživačkog rada. Uočila sam da je klavir, do tada meni nepoznata graditelja, u lošem stanju. To je bio poticaj za istraživanje što bi sve bilo potrebno napraviti kako bi se instrument doveo u stanje za izvođenje. U procesu rada naišla sam na vrlo oskudne povijesne izvore. Najvažniji izvori informacija vezani uz obitelji Radosavljević i Golubić (vlasnike kuće) bile su knjige Stribora Uzelca-Schwendemanna,² kao i kazivanje Ankice Golubić, današnje vlasnice kuće. Informacije o graditelju klavira Josephu Wopaterniju sakupila sam koristeći se internetskim bazama podataka na koje me uputila muzikologinja Vilena Vrbanić, koja se u sklopu svog doktorata bavi istraživanjem povijesnih instrumenata u hrvatskim muzejima. S obzirom na ograničene rezultate na koje sam naišla i na činjenicu da se Vilena Vrbanić nije susrela s imenom ovoga graditelja, jedini pouzdani i čvrsti izvor podataka jest sam instrument. Pomoć u tom dijelu pružio mi je ugledni restaurator instrumenata s tipkama Zlatko Pavlinić, koji je na zamolbu Glazbene škole Slavonski Brod napravio stručnu procjenu klavira. Proučila sam i tri knjige *101 brodska priča* Zvonimira Toldija, koji se bavi istraživanjem povijesti Slavonskog Broda, no u njima nisam pronašla podatke relevantne za temu ovoga rada.

Budući da je klavir u kući Golubić jedan od, prema trenutačno dostupnim informacijama, rijetkih, možda čak i jedinstvenih primjeraka klavira Josepha Wopaternija u Hrvatskoj, cilj je ovoga istraživačkog rada doprinos spoznaji o prisutnosti instrumenata ovoga bečkog graditelja na prostoru Hrvatske. Nastojat ću otkriti vrijednost Wopaternijeva povijesnog klavira i pokazati da instrument bogate prošlosti može otvoriti nova vrata u budućnosti.

2. Povijest obitelji Radosavljević/Golubić

2.1. Tri »Radosavljevićeva ćoška«

Na lijevom uglu Starčevićeve ulice u Slavonskom Brodu, gledano s glavnog gradskog trga – Trga Ivane Brlić-Mažuranić, popularno zvanoga Korzo – nalazi se

srednjih škola u Republici Hrvatskoj«, u konkurenciji 14 radova pozvanih na državno natjecanje u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje. Time je učenica postala državna prvakinja u navedenoj kategoriji te je 28. lipnja 2019. nagrađena *Oskarom znanja*. Ujedno je ovim radom (izrađenim pod mentorstvom Mirte Špoljarić, prof.) uz manje nadopune učenica maturirala u Glazbenoj školi Slavonski Brod.

² Usp. Stribor UZELAC-SCHWENDEMANN: *Ulica Ante Starčevića u Slavonskom Brodu*, Slavonski Brod: Posavska Hrvatska, Gradsko poglavarstvo, 2008, i Stribor UZELAC-SCHWENDEMANN: *Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu*, Slavonski Brod: Posavska Hrvatska, Gradsko poglavarstvo, 2005.

jedina preostala palača katnica (od nekadašnjih triju) Aleksandra Koste Radosavljevića. Danas ona pripada obitelji Golubić i jedna je od rijetkih palača u Slavonskom Brodu čiji su vlasnici uložili mnogo truda i sredstava kako bi očuvali njezinu povijesnu vrijednost i autentičnost.

Aleksandar Kosta Radosavljević (1839. – 1893.) obogatio se za vrijeme austro-ugarske okupacije Bosne 1878. godine trgovačkim poslovima s Turcima. Oženio je udovicu Anu Mathias rođenu Vernić, koja je imala sina Dragutina Mathiasa iz prvog braka. Aleksandar je posvojio njena sina Dragutina, koji tada dobiva prezime Radosavljević. Radosavljevići su dali sagraditi čak tri palače na glavnome gradskom trgu u Slavonskom Brodu pa se govorilo o trima »Radosavljevićevim ćoškovima«.³ Palače su tijekom povijesti često bile unajmljivane.⁴ Dvije od njih srušene su u bombardiranjima tijekom Drugoga svjetskog rata, tako da je ostala samo jedna, iz 1885. godine, danas u vlasništvu obitelji Golubić.⁵

Aleksandar Kosta bio je gradonačelnik Slavenskog Broda od 1886. do 1893. godine te je neko vrijeme bio i zastupnik u Hrvatskom saboru za vrijeme vladavine Khuena Hedervaryja.⁶ Umro je 21. rujna 1893. godine, a kuću su naslijedili supruga Ana i posinjak Dragutin Radosavljević. Majka Ana umrla je 1898., a sin Dragutin 1910. godine. Kuću je potom naslijedila Ankica Radosavljević, kći Dragutina Radosavljevića i njegove supruge Giselle rođene Diappa. Ankica se 1921. godine udala za odvjetnika Radovana Golubića. Umrla je 1947., a Radovan je živio do 1978. godine. Kuću je nakon njegove smrti naslijedila njegova druga supruga Ksenija rođena Laboš. Od 1978. godine vlasnici su Ksenija Golubić rođena Laboš i Mile Golubić, usvojeni sin Radovana i Ksenije Golubić.

2.2. Uloga obitelji Golubić u očuvanju baštine

Mile Golubić oženio je Ankicu rođenu Mišanec. Od 1968. godine žive zajedno u kući. Iz razgovora s Ankicom Golubić⁷ saznala sam da je nakon Drugoga svjetskog rata kuća bila nacionalizirana. Tijekom tih 57 godina u kući su stanovali mnogi stanari, tako da je nekadašnji raspored prostorija morao biti prenamijenjen za životne potrebe više obitelji. Tek nakon 2000. godine uspjeli su vratiti vlasništvo nad kućom. Zbog prenamjena načinjenih tijekom nacionalizacije i poslije nje kuća

³ Op. cit. Stribor UZELAC-SCHWENDEMANN: *Ulica Ante Starčevića u Slavonskom Brodu*, SlavonSKI Brod: Posavska Hrvatska, Gradsko poglavarstvo, 2008, 8.

⁴ Najveći dio triju zgrada unajmljivale su banke. Ondje su bile Brodska štedionica i Prva Hrvatska štedionica, njemačko Mjesno zapovjedništvo (za vrijeme NDH), jedna od najstarijih brodskih ljekarni, obrtnički dućani, slastičarnica, voćarna i mesnica. Usp. Stribor UZELAC-SCHWENDEMANN: *Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu*, SlavonSKI Brod: Posavska Hrvatska, Gradsko poglavarstvo, 2005, 52.

⁵ Danas su u njezinom prizemlju ljekarna (već 90 godina, od 30. studenog 1929.) i kafić, u podrumu je noćni klub, na katu je obiteljski stan, a u potkrovlju studio za jogu.

⁶ *Ibid.*, 49.

⁷ Razgovor je vođen 19. siječnja 2019. Usp. prilog br. 3.

više nema originalan raspored prostorija, ali zato su Ankica i Mile Golubić nastojali vlastitim sredstvima očuvati, djelomično i restaurirati (pa i izraditi po uzoru na originale) velik dio namještaja i umjetnina koji svjedoče o povijesti obitelji Radosavljević i Golubić te životu bogatoga građanskog sloja s kraja 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća. Tim namještajem i umjetninama ispunjen je salon (soba s visokim stropom i jednim balkonom, koja gleda na brodski Korzo i obalu rijeke Save) te hodnik koji vodi od ulaznih vrata do salona.

Povijesnu i kulturnu vrijednost ovoga prostora prepoznali su organizatori dviju kulturnih manifestacija u Slavonskom Brodu, pa su tamo više puta održani programi *Brodskog spomenara* u sklopu događanja *U svijetu bajki Ivane Brlić-Mažuranić* i *Noć muzeja*. Programi su bili popraćeni glazbenim točkama u kojima je nekoliko puta ulogu odigrao i klavir graditelja Josepha Wopaternija smješten u južnom kutu salona.

3. Wopaternijev povijesni klavir u Slavonskom Brodu

3.1. Opis i povijest klavira

Povijesni klavir u salonu obitelji Golubić djelo je bečkog graditelja Josepha Wopaternija. Procijenjeno je da je izgrađen između 1874. i 1885. godine. Iznad klavijature nalazi se natpis »J. Wopaterni« (s lijeve strane), »Fabrik in Wien« (s desne strane), a između »Weltausstellung / Wien 1873 / Fortschritts-Medaille« s grbom u sredini natpisa.⁸ U unutrašnjosti instrumenta, na glasnjači je natpis u ovalnom okviru »J. Wopaterni / Piano-Forte-Fabrik / gegründet im Jahre 1833 / Wien«,⁹ a u gornjem kutu utisnut je broj instrumenta 3157. Unutrašnjost otkriva i pločicu s imenom Gusztava Heckenasta iz Budimpešte, koji je očito bio dobavljač.

Klavir je u obliku krila s trima nogama koje se prema dnu sužavaju. Konstrukcija je klasična bečka, drvena s metalnim pojačanjima (željezni okvir s trima gredama) na kojima se nalazi ornamentirani uzorak, i s paralelnim žicama. Tip mehanike jest bečka s opkoženim baticima. Donje su tipke klavira od bjelokosti, a gornje od ebanovine. Raspon je klavijature 85 tonova, odnosno 7 punih oktava (AA-a'''''). U originalnoj intonacijskoj visini tonu a1 odgovara 431 Hz. Vanjšina je furnirana orahovim furnirom, a unutrašnjost zaštitnog poklopca klavijature i žica u crnoj je polituri visokog sjaja. Stalak za note izrezbaren je biljnim ornamentima s lirom u sredini, a držač dviju pedala također je u obliku lire.

⁸ To znači da je Wopaterni za ovaj tip klavira dobio »medalju za napredak« na Svjetskoj izložbi 1873. godine.

⁹ Ovo potvrđuje činjenicu da je radionica u Beču utemeljena 1833. godine.

Glasnjača je napuknuta na nekoliko mjesta, vjerojatno u sprezi djelovanja vlage i temperature.¹⁰ Napuknuća nisu velika i u početnom su stadiju, ali s vremenom bi mogla puknuti dokraja. Radi se o vitalnom dijelu instrumenta koji ima direktan utjecaj na njegova akustična svojstva i kvalitetu tona. Žice su u poodmakloj fazi procesa korodiranja te su kao takve krute. Krutost žica utječe na njihovu mogućnost vibriranja (titiranja) te u konačnici s ranije spomenutim problemom rezonantne ploče daju tup i nedefiniran ton. Postojeći vijci za ugodbu također su korodirali te je potrebna izmjena vijaka u nosivoj gredi kako bi ugodba bila stabilna. Na gredi koja nosi vijke za ugodbu zasada nisu uočene veće nepravilnosti te se ona može sanirati i konzervirati. Mehanika je u funkciji, ali veliki dio dijelova treba reparaturu. Filcevi i opruge dotrajali su, kože na batićima istrošene su od korištenja i krute od starosti te trebaju temeljitu obnovu. Uočena su i oštećenja na vanjštinu instrumenta koja bi bilo dobro sanirati, ali nisu presudna za sviranje. Dio oštećenja na glasnjači, kao i na konstrukcijskim dijelovima klavira, posljedica je pogrešne pozicije u interijeru u prošlosti. Potrebna je reparatura glasnjače, izmjena žica (identične gustoće i tvrdoće materijala), izmjena vijaka za ugodbu, svih koža i filceva te osovina, uređenje klavijature te je potrebno poliranje instrumenta.

Osim izmjene pojedinih koža na glavama batića i filceva na mehaničkim dijelovima te pojedinih žica, instrument je u izvornom stanju.

Iz razgovora s vlasnicom saznala sam da su roditelji njezinu suprugu Mili Golubiću (r. 1946.) kupili klavir kada je imao oko 10 godina. Od koga i kako je kupljen, nije im poznato niti postoji ikakav pisani trag. Mile Golubić na tome je klaviru svirao u djetinjstvu, no poslije ga više nije zanimao, pa je njegova majka prodala instrument susjedi. Međutim, ni susjedina kći nije dugo bila zainteresirana za sviranje klavira. Nakon što je Ankica udajom za Milu došla u kuću, jednom prilikom saznala je da susjeda namjerava prodati klavir koji je nekada pripadao njezinu suprugu. Odlučila ga je kupiti, i to vlastitom ušteđevinom. Tako se Wopaternijev klavir vratio u kuću Golubić, u isti salon u kojemu je ranije bio. Instrument je povremeno korišten za kućno muziciranje. Njihova kći svirala je klavir, poslije i unuke, ali budući da se u instrument nije značajnije ulagalo (osim povremenog ugađanja), klavir je sve više propadao. Neredovita upotreba i neadekvatan smještaj (u kutu između vanjskih zidova salona, između prozora i balkona, pored radijatora, pod utjecajem hladnoće i vlage) uzrokovali su ranije objašnjena oštećenja.

¹⁰ Prema pregledu instrumenta obavljenom 22. studenog 2018., Zlatko Pavlinić, vlasnik Ateliera Pavlinić za restauriranje i ugodbu klavira, orgulja i čembala (Slavka Batušića 4, Zagreb; Topolovec 25, Bestovje), načinio je stručnu procjenu zatečenog stanja instrumenta i opis potrebnih radova za vraćanje instrumenta u funkciju.

3.2. O Josephu Wopaterniju

Graditelj klavira Joseph Wopaterni (u inačicama Josef, Jozsef; Wopaterny, Wopaterni, Wopaterny), čije je majstorsko umijeće doseglo čak do Slavenskog Broda, još uvijek nije zabilježen u relevantnoj literaturi koja bilježi povijesne graditelje instrumenata s tipkama. Budući da ga neki od najvažnijih izvora za istraživanje graditelja instrumenata s tipkama uopće ne spominju,¹¹ o Wopaternijevu je životu i radu dostupno vrlo malo pouzdanih podataka. Pri istraživanju su mi od najveće koristi bile dvije elektroničke baze podataka, *lieveverbeeck.eu* i *earlypianos.org*, koje su, pak, dodatno zamaglile pravu sliku o graditelju Wopaterniju.

U prvoj od njih, *lieveverbeeck.eu*, Wopaterni se pojavljuje u dvjema inačicama prezimena i u dvama gradovima – Pešti i Beču.¹² Uz germaniziranu verziju imena istaknute su okvirne godine (1803. – 1880., pri čemu je uz godinu smrti stavljen upitnik). No, sumnju u godinu života pobudila je činjenica da se stanoviti Wopaterny prvi put spominje u Adresaru grada Pešte iz 1803. godine¹³ kao graditelj orgulja. Ukoliko je riječ o istoj osobi, značilo bi to da je Joseph Wopaterni rođen najkasnije ranih 1780-ih i da je 1803. godine započeo samostalnu karijeru graditelja orgulja u Pešti, a ne da je te godine rođen. Ako prihvatimo tu pretpostavku, a s druge strane znamo da je slavonskobrodski tip Wopaternijeva klavira dobio nagradu 1873. godine, malo je vjerojatno da se radi o istoj osobi.

U bazi *earlypianos.org* nalaze se natuknice o Josephu Wopaterniju starijem i Josephu Wopaterniju mlađem. Prema ovom izvoru Joseph Wopaterni stariji, mađarski graditelj porijeklom iz Praga, prvi je put zabilježen 1797. godine, a djelovao je do oko 1827. godine. Tomu bi odgovarao podatak da je bio učenik Alajosa Czeinera, graditelja klavira iz Budima, čija je djelatnost zabilježena krajem 18. stoljeća.¹⁴ Godine 1803. Joseph Wopaterni stariji ubilježen je kao stanovnik Pešte, a iste godine *earlypianos.org* bilježi da je rođen Joseph Wopaterni mlađi, dakle sin.¹⁵ Tijekom života u Pešti Joseph Wopaterni stariji promijenio je nekoliko adresa,¹⁶ a popisi ga uvijek bilježe punim imenom i prezimenom te s naznakom da je riječ o

¹¹ O Josephu Wopaterniju nema podataka u *ÖsterreichischesMusiklexikon Online* ni u *Grove Music Online*. Također ga ne spominju ni knjige značajne za ovakva istraživanja: Martha NOVAK CLINKSCALE: *Makers of the piano, Volume 2, 1820–1860*, Oxford: Oxford University Press, 1999, te Robert PALMIERI – Margaret W. PALMIERI (ur.): *Piano: An Encyclopedia*, New York: Routledge, 2003.

¹² U popisu *Graditelji klavira u Beču* (<http://www.lieveverbeeck.eu/pianos_viennois_1700_1849.htm>) navodi se »Wopaterni«, a u popisu *Graditelji klavira u Mađarskoj* (<http://www.lieveverbeeck.eu/Pianoforte-makers_Hungary_v.htm>) varijanta »Wopaterni« (18. 12. 2018.).

¹³ Usp. *Adressbuch der Stadt Pesth auf das Jahr 1803*, 184, <https://library.hungaricana.hu/en/view/FszekCimNevTarak_02_002_01/?pg=183&layout=1> (21. 12. 2018.).

¹⁴ Usp. *Pianoforte-makers in Hungary*, <http://www.lieveverbeeck.eu/Pianoforte-makers_Hungary_c.htm>. Učitelj Czeiner spominje se u objema bazama podataka.

¹⁵ Usp. *Clinkscale online*, <<http://earlypianos.org>> (18. 12. 2018.).

¹⁶ Adrese su: Ungergasse (1803.), Leopoldstadt br. 25 (1815.), Pfeifergasse br. 277 (1822.), Theresiastadt br. 358 (1827.) i Tabakgasse br. 358 (1827.). Usp. <http://www.lieveverbeeck.eu/Pianoforte-makers_Hungary_v.htm> (21. 12. 2018.).

graditelju orgulja i klavira.¹⁷ Godina njegove smrti nije utvrđena, no možemo pretpostaviti da je umro između 1827. i 1833. godine jer se u natuknici o Josephu Wopaterniju mlađem ističe da je prije 1833. godine otišao u Beč, prijavio se za polaganje majstorskog ispita te potom otvorio radionicu klavira. Budući da je u bazi *lieveverbeeck.eu* 1827. godine zabilježena njegova prva bečka adresa, čini se da se te godine doselio u Beč i u njemu, najvjerojatnije, ostao do kraja života.¹⁸

Prema zasada dostupnim podacima dalo bi se opravdano zaključiti da je »autor« slavonskobrodskog povijesnog klavira upravo Joseph Wopaterni mlađi, bečki majstor koji je, poput mnogih sličnih graditeljskih obitelji, osnovna znanja o gradnji klavira naučio od oca, a potom nastavio samostalno razvijati karijeru graditelja koncertnih klavira i stolnih klavira s bečkom mehanikom. Poput mnogih obrtnika onoga vremena izlagao je svoje instrumente na obrtničkim izložbama 1845.¹⁹ i 1853. godine u Beču. Na potonjoj su ga organizatori izložbe pohvalili: »Ovi instrumenti izrađeni su s marljivošću i spretnošću te su dokazali kakvoću primjerenu cijeni. Izlagač uživa nimalo neznatnu prodaju u domovini i inozemstvu.«²⁰

Wopaterni je u Beču naslijedio Karla Fuchsa (1789. – 1832.), unaprijedio umijeće gradnje klavira i nastavio uspješnu suradnju s trgovcem Giuseppeom Prestinarijem u Milanu produljivši ugovor²¹ o distribuciji njegovih instrumenata u Italiji. Prema dostupnim podacima, Wopaterni je umro oko 1880. godine, a čini se da je njegova radionica nastavila još neko vrijeme raditi jer Jan Grossbach u knjizi *Atlas der Pianonummern*²² navodi 1900. kao godinu prestanka rada radionice.

3.3. Wopaterni u kontekstu bečke graditeljske tradicije²³

Počeci gradnje instrumenata s tipkama u Austriji još uvijek nisu u potpunosti razjašnjeni. Do danas nije poznat nijedan klavir koji je dokazano izgrađen u Au-

¹⁷ Kao graditelj klavira spominje se prvi put u Adresaru iz 1822. godine, a 1827. smješten je u skupinu graditelja klavira s napomenom da je »također graditelj orgulja«.

¹⁸ U Beču ga nalazimo na nekoliko adresa: Laimgrube br. 27 (1827.), Rittergasse br. 567 (okrug Wieden, prema upisima od 1842. do 1851.) i Waaggasse br. 487 (okrug Wieden, od 1856. do 1863.). Usp. <http://www.lieveverbeeck.eu/pianos_viennois_1700_1849.htm>. Posljednji put spomenut je u *Handels- und Gewerbs-Schematismus von Wien und dessen nächster Umgebung* iz 1863. godine.

¹⁹ »Giuseppe Wopaterni izložio je koncertni klavir i stolni klavir, oba s metalnom pločom. Koncertni klavir ima visok zvuk, no ne vrlo jak, a drugi je više vibrirajući. Proizvodnjom ova dva elegantna instrumenta, marljivo izrađena, izlagač pokazuje talent u izradi obje vrste klavira te je nagrađen za svoje nimalo beznačajno poslovanje.« Op cit. *Esposizione d'industria della Monarchia Austriaca a Vienna, Gazzetta Musicale di Milano* (7. 12. 1845.), 206-207.

²⁰ Op. cit. *Zeitschrift für Orgel-, Clavier- und Flügelbau*, sv. 1, 2. izd., Weimar 1853, 29.

²¹ Usp. prilog br. 5.

²² Usp. Jan GROSSBACH: *Atlas der Pianonummern*, 9. izd., Frankfurt am Main: Verlag Erwin Bochinsky, 1999.

²³ Podatci u ovome poglavlju korišteni su i sažeti iz *Oesterreichisches Musiklexikon online*. Usp. ***: *Klavirbau, Oesterreichisches Musiklexikon online*, <https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_K/Klavierbau.xml> (7. 12. 2018.)

striji prije 1782. godine. Zbog bliskih političkih i kulturnih veza između Austrije i sjeverne Italije smatra se da je vijest o novonastalom klavijaturnom instrumentu došla izravno iz Italije u Beč. Problem pronalaska pouzdanih izvora je u tome što je u prvoj polovici 18. stoljeća »fortepiano« u Beču bio poznat pod nazivima »cembalo«, »flügel« ili »clavecin«. Suvremeni klavir ima udarni mehanizam koji se pokreće visokim i uskim batićima, što odgovara pojednostavljenoj verziji Cristoforijeva²⁴ mehanizma. Stilski i tehnički, pak, rani bečki klaviri temelje se na južno-njemačkoj tradiciji s početka 18. stoljeća. Značajan ekonomski uspon, koji je bio rezultat ukidanja cehovskih propisa i trgovinskih zapreka Josipa II., potaknuo je uspon graditelja instrumenata iz južne Njemačke i Češke.

Mehanika koju je razvio Nijemac Johann Andreas Stein (1728. – 1792.),²⁵ tzv. odbojni mehanizam, ubrzo je pronašla imitatore u Beču koji su je dodatno poboljšali te je postala poznata kao »bečka mehanika«. Značajne razlike u konstrukciji batića, dizajna registra, rebara itd. ukazuju na traženje novoga zvučnog ideala koji je u početku bio negdje između čembala, klavikorda i harfe. Da potreba za sviranjem u velikim prostorima još nije bila u prvom planu, može se vidjeti po tome što se uglavnom sviralo sa zatvorenim glavnim poklopcem. Trenutačno najstariji datirani bečki »fortepiano« izradio je Johann Gottfried Malleck (1733. – 1798.)²⁶ 1787. godine. Krajem 18. stoljeća u Beču je djelovalo oko 60 graditelja klavira i orgulja.

Početak 19. stoljeća bečki su klaviri doživjeli prvi vrhunac, kako u vanjskom izgledu, tako i u smislu glazbenih mogućnosti. Furniri ukrašeni drvetom i raskošno uređeni, poduprti nogama s isklesanim, pozlaćenim ili obojenim kapitelima ili karijatidama, učinili su klavire prestižnim predmetima aristokratskog sloja. Klavir je pretvoren u impresivne »orkestre za jednog čovjeka«. Pored tih rijetkih i skupih komada namještaja, u građanskoj dnevnoj sobi dominirali su jeftiniji instrumenti – pijanina. Prve velike izložbe obrtničkih proizvoda u Beču i Pešti (1835., 1839. i 1845.) značile su povećanje konkurencije, ali i poticaj za daljnji razvoj i poboljšanje kvalitete. Zbog srednje klase koja se počela zanimati za glazbu pijanina su postala traženi instrumenti takve konstrukcije koji štede prostor.

²⁴ Talijanski graditelj Bartolomeo Cristofori osmislio je oko 1709. godine u Firenci prvi uporabljivi mehanizam klavira s batićima. Bio je glasniji od klavikorda i omogućio je sviraču da varira jačinu zvuka.

²⁵ Johann Andreas Stein (Heidelsheim, 1728. – Augsburg, 1792.) jedan je od najistaknutijih njemačkih graditelja orgulja i klavira. U Augsburgu je utemeljio radionicu u kojoj je sagrađeno oko 700 klavira tzv. njemačkog, odnosno bečkog mehanizma. Njegovi instrumenti smatrani su idealnima za izvođenje klavirske glazbe Wolfganga Amadeusa Mozarta. Nakon Steinove smrti njegov sin Matthäus, kći Nannette i zet Johann Andreas Streicher preselili su radionicu u Beč. Usp. ***: STEIN, Johann Andreas, *Muzička enciklopedija*, sv. 3, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1977, 449-450.

²⁶ Johann Gottfried Malleck (Malleck) (Hadersdorf am Kamp, 1733. – Beč, 1798.) bio je austrijski graditelj orgulja i klavira. Radionicu je utemeljio oko 1763. godine, većinom se posvetivši gradnji orgulja, među kojima su orgulje u Bergkirche u Eisenstadtu koje je otkrio Joseph Haydn. Mallecka je naslijedio sin Godefried Malleck. Usp. ***: *Facteurs de pianos en Autriche 1700 – 1849*, Malleck Johann Gottfried, <http://www.lievementbeek.eu>, <http://www.lievementbeek.eu/pianos_viennois_1700_1849.htm> (18. 12. 2018.)

Od sredine 19. stoljeća sve je izraženiji bio utjecaj Francuske, Engleske i Amerike, što je dovelo do razvoja modernog klavira. Volumen i jačina zvuka postali su najvažniji kriteriji kvalitete. Broj se tvrtki smanjio, dok se produktivnost pojedinih tvrtki značajno povećala. Austrijski su graditelji potvrdili svoje međunarodno značenje na Svjetskoj izložbi u Beču 1873. godine. Upravo je na toj izložbi sudjelovao Joseph Wopatarni s tipom klavira kakav se nalazi u salonu obitelji Golubić. Zbog svoje lakoće i suptilnosti »bečka mehanika« nije se mogla uključiti u utrku za volumenom i jačinom zvuka koju je zahtijevala koncertna upotreba klavira. Nakon Drugoga svjetskog rata, uvoz jeftine robe s Dalekog istoka i pojava električnih »klavijatura« naštetili su austrijskom tržištu. Od nekadašnjih više od 200 tvrtki, samo je Bösendorfer kreirao nove klavire.

4. Zaključak

Salon Golubić jedinstveni je primjer očuvanoga privatnog prostora s kraja 19. i prve polovice 20. stoljeća u Slavanskom Brodu, ali i jedan od rijetko dobro očuvanih u Hrvatskoj. Jedan od zanemarenih, ali možda najvrjednijih predmeta u posjedu obitelji Golubić jest povijesni klavir bečkoga graditelja Josepha Wopatarnija.

U literaturi sam pronašla dva graditelja istoga imena i prezimena. Pretpostavka je da se radi o ocu i sinu zato što u dosadašnjem istraživanju nisam naišla na izvor koji bi nedvojbeno potvrdio njihove godine rođenja i smrti (odgovor na to pitanje mogao bi pružiti uvid u matične knjige rođenih i umrlih u Budimpešti i Beču, čak i u Pragu). Očito je da je Wopatarni mlađi bio poznatiji graditelj klavira jer je trgovao u Beču, Mađarskoj i Italiji. Iz literature i s natpisa na glasnjači klavira saznajemo da je Wopatarni osnovao radionicu 1833. godine u Beču, no nije poznato kada je radionica prestala s radom i tko ju je naslijedio. Postoje li još negdje u Hrvatskoj Wopatarnijevi klaviri, do sada nije utvrđeno, ali je pouzdano da se muzikologinja Vilena Vrbanic u svom dosadašnjem istraživanju muzejskih zbirki nije susrela s klavirima toga graditelja. Nastavak istraživanja mogao bi dovesti do spoznaje postoje li Wopatarnijevi klaviri u privatnim vlasništvima na prostoru Hrvatske. Na pitanje kako je i kada Wopatarnijev klavir stigao u Slavonski Brod te u čijem je vlasništvu bio prije obitelji Golubić, također nisam pronašla odgovor.

Ovaj primjerak klavira vrlo je vrijedan za hrvatsku kulturnu baštinu, a posebice za Slavonski Brod. On svjedoči o prisutnosti »maloga«, ali cijenjenoga bečkoga graditelja na hrvatskim prostorima te o glazbeno-kulturnom životu bogatoga građanskog sloja s kraja 19. i iz prve polovice 20. stoljeća u Slavanskom Brodu. Nažalost, klavir je u lošem stanju zbog neadekvatnog položaja u interijeru tijekom prošlosti te mu je potrebna cjelovita obnova. Restauracija ovoga instrumenta u Slavanskom Brodu otvorila bi mogućnost za novi koncertni prostor, koji bi mogao biti platforma za kreiranje cijelog niza novih kulturnih događanja u gradu s bogatom i zanimljivom kulturnom prošlošću.

IZVORI I LITERATURA:

IZVORI:

Državni arhiv u Slavonskom Brodu, Zbirka fotografija, HR-DASB-347, serija 6, inv. br. 16
 Muzej Brodskog Posavlja, Zbirka razglednica, inv. br. KPZ-552
 Povijesni klavir, *Joseph Wopaterni Piano-Forte-Fabrik in Wien*, br. 3157, vlasništvo obitelji Golubić u Slavonskom Brodu

LITERATURA:

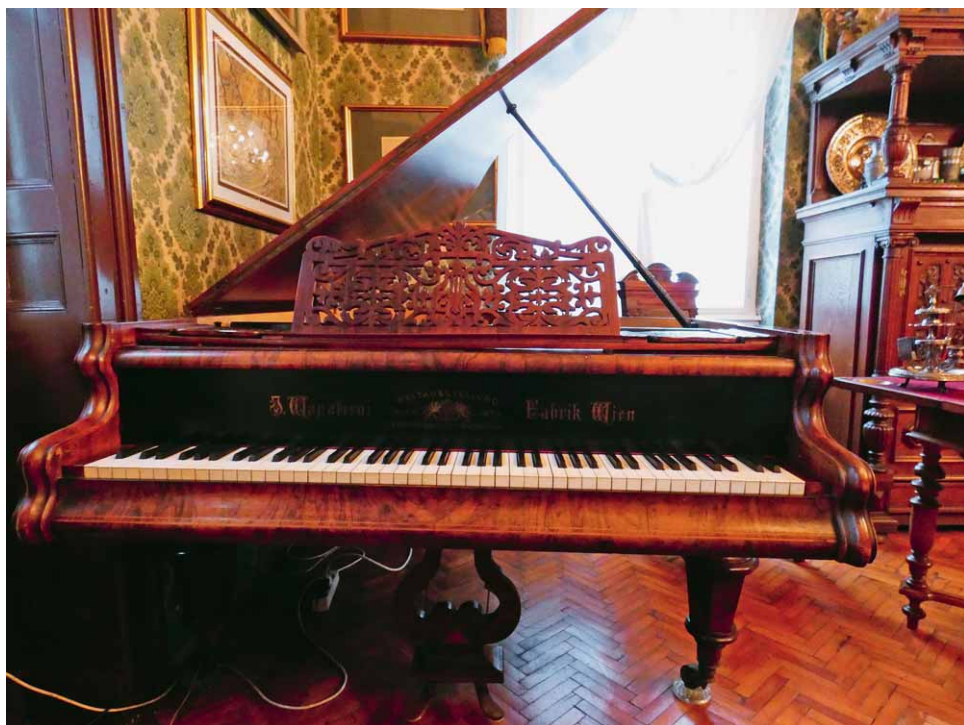
- ***: *Adressbuch der Stadt Pesth auf das Jahr 1803*, Pešta 1803, 184, <https://library.hungaricana.hu/en/view/FszekCimNevTarak_02_002_01/?pg=183&layout=l> (21. 12. 2018.).
- ***: Avviso musicale, *Gazetta Privilegiata di Milano* (16. 11. 1833.), br. 289, 1266, <<https://books.google.be/books?hl=nl&id=asIIAAAACAj&q=wopaterni#v=snippet&q=wopaterni&f=false>> (18. 12. 2018.).
- ***: Esposizione d' industria della Monarchia Austriaca a Vienna, *Gazetta Musicale di Milano* (7. 12. 1845.), god. IV, br. 49, 206-207, <<https://books.google.be/books?id=PFJJAQAAMAAJ&pg=RA1-PA206#v=onepage&q&f=false>> (18. 12. 2018.).
- ***: Facteurs de pianos à Vienne 1700 – 1849, Wopaterni Joseph, *Lieeverbeeck.eu*, <http://www.lieeverbeeck.eu/pianos_viennois_1700_1849.htm> (18. 12. 2018.).
- ***: Facteurs de pianos en Autriche 1700 – 1849, Malleck Johann Gottfried, *Lieeverbeeck.eu*, <http://www.lieeverbeeck.eu/pianos_viennois_1700_1849.htm> (18. 12. 2018.).
- ***: *Handels- und Gewerbe-Adressenbuch für die Reichshaupt- und Residenzstadt Wien und die angrenzenden Ortschaften*, Beč, 1863, 70, <<https://books.google.be/books?id=UMpCAAACAj&pg=PA70&hl=nl#v=onepage&q&f=false>> (21. 12. 2018.).
- ***: Klavirbau, *Oesterreichisches Musiklexikon online*, <https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_K/Klavierbau.xml> (7. 12. 2018.).
- ***: Pianoforte-makers in Hungary, Czeiner Alajos, *Lieeverbeeck.eu*, <http://www.lieeverbeeck.eu/Pianoforte-makers_Hungary_c.htm> (18. 12. 2018.).
- ***: Pianoforte-makers in Hungary, Wopaterni Joseph, *Lieeverbeeck.eu*, <http://www.lieeverbeeck.eu/Pianoforte-makers_Hungary_v.htm> (18. 12. 2018.).
- ***: STEIN, Johann Andreas, *Muzička enciklopedija*, sv. 3, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1977, 449-450.
- ***: *Verzeichniss der im Jahre 1845 in Wien öffentlich ausgestellten Gewerbs-Erzeugnisse der österreichischen Monarchie nebst den Namen der Aussteller in chronologischer Ordnung der Statt gefundenen Einsendungen*, Beč: k. k. Hof- und Staats - Aerarial - Druckerei, 1845, 199, <<https://books.google.be/books?id=JhFfAAAAACAj&pg=PA199#v=onepage&q&f=false>> (18. 12. 2018.).
- ***: Wopaterni, Josef the Elder, *Clinkscale online*, <<http://earlypianos.org>> (18. 12. 2018.).
- ***: Wopaterni, Joseph, *Clinkscale online*, <<http://earlypianos.org>> (18. 12. 2018.).
- DORFFINGER, Joseph A. (ur.): *Wegweiser für Fremde und Einheimische durch die königliche Freystadt Pesth*, Pešta, 1827, 486, <<https://books.google.be/books?id=wVpRAAAAACAj&pg=PA486#v=onepage&q&f=false>> (21. 12. 2018.).

- GROSSBACH, Jan: *Atlas der Pianonummern*, 9. izd., Frankfurt am Main: Verlag Erwin Bochinsky, 1999.
- HARTMANN, Carl (ur.): *Zeitschrift für Orgel-, Clavier- und Flügelbau*, sv. 1, 2. izd., Weimar: Verlag, Druck und Lithographie von B. F. Voigt, 1853, 29, <https://books.google.be/books?id=SR1DAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=nl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q=wopaterni&f=false> (18. 12. 2018.).
- HUBER, Alfons: Klavierbau, *Österreichisches Musiklexikon online*, <https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_K/Klavier.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=klavierbau> (27. 12. 2018.).
- MICHELS, Ulrich: Žičani instrumenti s tipkama, *Atlas glazbe 1*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2004, 36-37.
- TRIVA, Arsen: Klavir, *Muzička enciklopedija*, sv. 2, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1974, 331-333.
- UZELAC-SCHWENDEMANN, Stribor: *Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu*, Slavonski Brod: Posavska Hrvatska, Gradsko poglavarstvo, 2005.
- UZELAC-SCHWENDEMANN, Stribor: *Ulica Ante Starčevića u Slavonskom Brodu*, Slavonski Brod: Posavska Hrvatska, Gradsko poglavarstvo, 2008.
- VOJDISCK, Joseph (ur.): *Adressbuch der königlichen freyen Stadt Pesth*, Pešta, 1822, 189, <https://library.hungaricana.hu/hu/view/FszekCimNevTarak_02_002_04/?pg=4&layout=l&query=wopaterni> (21. 12. 2018.).
- WILKINSON, Philip: Glasovir, *Povijest glazbe u 50 glazbala*, Zagreb: Školska knjiga, 2015, 80-87.

PRILOZI:

Prilog 1a i 1b: Fotografije klavira u interijeru salona Golubić (Ana Ereš, snimljeno 22. studenog 2018.)

Prilog 2a, 2b i 2c:

Fotografije kuće Radosavljević/Golubić u prošlosti i sadašnjosti

Tri Radosavljevićeva ćoška na razglednici iz 1909. – prije 110 godina (ravno naprijed na uglu: kuća Golubić), MBP, Zbirka razglednica, inv. br. KPZ-552

Kuća u poratnoj 1994. (prizemlje je zatvoreno, a popucala stakla na prozorima zamijenjena su najlonima), DASB, Zbirka fotografija, inv. br. 16

Pogled na kuću s južnog dijela Korza – iznad jedne od najstarijih brodskih ljekarni nalazi se salon s Wopaternijevim klavirom, Ana Ereš (snimljeno 7. siječnja 2019.)

Prilog 3: Prijepis intervjua s Ankicom Golubić, vlasnicom povijesnog klavira Josepha Wopaternija (razgovor vođen 19. siječnja 2019. u kući u Starčevićovoj ulici br. 1)

RAZGOVOR S ANKICOM GOLUBIĆ

Koliko dugo živite u stanu?

Punih 50 godina. U ovu kuću prvi sam put došla 1968. godine.

Ima li stan prvotni oblik ili ste ga renovirali?

Sve smo renovirali, kuća ima 1200 kvadrata. Kada se kuća gradila, u prednjem dijelu koji gleda na Starčevićevu ulicu i na Korzo bile su samo spavaonice i hodnici, a kuhinja i smočnice bile su u drugom dijelu kuće, gdje je terasa. Na tavanu je bio stan za poslugu, a sada je u tom prostoru studio za jogu. U cijeloj kući bili su postavljeni parketi. Budući da je kuća bila nacionalizirana 57 godina i bilo je u njoj puno stanara, morali smo si napraviti uvjete za život. U prošlosti je bio jedan sanitarni čvor u drugom dijelu kuće pa smo si morali napraviti novi sanitarni čvor i kuhinju. Neki su zidovi dozidani zato što nam je to bilo neophodno. Dolje u prizemlju bile su garaža, drvarnica i magazini, a danas se u tim prostorima nalaze ljekarna, kafić i noćni klub.

Vaš salon, ali i ostatak stana, pun je antiknih umjetnina. Možete li izdvojiti neke zanimljivosti?

Uvijek su me privlačili umjetnost i slikarstvo. Danas imamo jako puno slika. Neke smo slike i restaurirali. Tu su i fotografije članova obitelji iz povijesti. Postoji komplet namještaja: stol, 12 stolica, sofa, dva kredenca, »kasl« za srebro, stara »kištra«, stara peć koju smo izvukli s tavana, ali i mnoštvo knjiga koje su ručno pisane. Nekada je ovdje bila kožna garnitura, a danas imamo drugu. Stolić za kartanje bio je ovdje, sav derutan i uvijek poklopljen. Prvo smo mislili da je to stol za šah i uglavnom smo ga koristili kao mjesto za lampu i fotografije. A onda smo otkrili da, kada se gornja ploča okrene, taj stol postane stol za kartanje. Popravio ga je gospodin iz Muzeja Brodskog Posavlja. Mislim da su ga Radosavljevići kupili nakon što je Radosavljević umro za kartaškim stolom u nekadašnjoj brodskoj *Žutoj kući*. Bio je to poznati hotel u kojemu su bile i eskort dame! A oni su taj stol uzeli za uspo-menu.

Kada je kupljen ovaj klavir i za koga?

Mislim, prije nekih 60 godina, kada je moj muž imao oko 10 godina. On je rođen 1946. godine, a ja 1949. godine. Kupila ga je moja svekrva, ali ne znam od koga i na koji način.

Tko je sve svirao na njemu?

Moj je muž svirao u djetinjstvu, ali nije nastavio. Poslije je ponekad znao svirati na klaviru u salonu nakon večere. Svirali su i gosti koji su dolazili na večere, tako su se družili i meni je to, kada sam se doselila u kuću, bilo kao bajka. Moja kći, a danas i unuke, također su nastavile svirati klavir. Čak sam i ja svirala, i to dječje

pjesmice, jer sam radila kao odgojiteljica u vrtiću. Sada već neko vrijeme, s obzirom na njegovo stanje, nitko ga ne otvara.

Spomenuli ste da postoji i anegdota o prodaji klavira. O čemu se radi?

Budući da moj muž nije htio svirati, svekrva je odlučila prodati klavir susjedi Mirković. Kako ni kći susjede Mirković nije htjela svirati, susjeda Mirković također je odlučila prodati klavir. Jedna od mojih prijateljica rekla mi je tada da je čula kako je klavir na prodaju i ja sam ga odlučila ponovno kupiti. Učinila sam to bez ikijeg znanja! I to svojom ušteđevinom. Otada je klavir ponovno s nama, u našem salonu, iako jako rijetko u upotrebi. Nekoliko smo ga puta dali štirati, gospodin Vili nam je to napravio (op. a. Wilhelm Kempf iz Slavenskog Broda), čak se na njemu i nekoliko puta sviralo kada smo salon otvorili za programe *Brodskog spomenara* i *Noći muzeja*. Ali, ništa više od toga.

Može li se posjetiti Vaš salon?

Da. Otvorili smo salon i stan nekoliko puta na nagovor Jasne Ažman za programe *Brodskog spomenara* na manifestaciji *U svijetu bajki Ivane Brlić-Mažuranić*, pa za *Noć muzeja*, imali smo više upita za fotografiranje za vjenčanja, a i neki mladi brodski glazbenici dolazili su ovdje snimati spotove. Trudimo se očuvati ovaj prostor, dosada uvijek vlastitim sredstvima, i voljela bih kada bi i grad prepoznao da ovu baštinu treba njegovati.

Prilog 4: Preslika iz kataloga izlagača na obrtničkoj izložbi 1845. godine u Beču (*Verzeichniss der im Jahre 1845 in Wien öffentlich ausgestellten Gewerbs-Erzeugnisse der österreichischen Monarchie*, Beč: k. k. Hof- und Staats - Aerial - Druckerei, 1845, 199)

190

Nro.-	Name und Charakter des Ausstellers.	Ausgestellte Gegenstände.
1523	Johann Zischka , bürg. Mieder-Schneidermeister in Wien, Mariahilfer Hauptstrasse Nr. 57.	Damenmieder.
1524	S. Kralik , vormals Caspar Hagn, Uhrmacher in Pesth, Ungarn.	Eine Monat-Pendeluhr mit Schlagwerk, in zehn Steinen gehend.
1525	Joseph Wopaterni , bürg. Fortepianomacher in Wien, Wieden, Rittergasse Nr. 567.	Ein Flügel-Pianoforte von Nussholz; ein Quer-Pianoforte von Mahagony.
1526	Joseph Schmidt , bürgerl. Kleidermacher in Wien, Zeughausgasse Nr. 180.	Ein Tischteppich, aus farbigen Tuchflecken zusammengesetzt.
1527	Ghirardello u. Dolainski in Dürnkrot, Nieder-Oesterreich, V. U. M. B.	Ein Recipient mit Erdäpfel-Branntwein; zwei Brode Rübensaft-Lompen-Zucker.
1528	Ferdinand Grün , bürg. Schlosser in Wien, Wieden Nr. 414.	Werkzeuge, als: Schraubenkluppen mit Bohreru; Supporte; Walzen etc.
1529	J. Goldschmidt und Sohn , in Wien, Stadt am Graben Nr. 1122.	Ein Säbel, mit Brillanten und farbigen Edelsteinen reich besetzt.
1530	Franz Winklers Söhne , Eisenhändler und Eigenthümer eines Hammer- und Drahtzugwerkes in Waidhofen an der Ybbs, Nieder-Oesterreich, V. O. W. W. (B.) 1835, (S.) 1839.	Sortiment von Eisendraht.
1531	K. k. Salmiak- und Vitriolöhl-Fabrik in Nussdorf, Nieder-Oesterreich, V. U. W. W.	Schwefel-, Salpeter- und Salzsäure (chemisch reine und mehr oder weniger concentrirte); Scheidewasser; Ammoniak.
1532	Sellier und Bellot , Inhaber der k. k. priv. Kupferhütchen-Fabrik in Prag, Böhmen. Niederlage in Wien, Leopoldstadt, Ferdinandgasse Nr. 665. (B.) 1835.	Kupferzündhütchen; Metallösen; Pressen und Stecher zum Anbringen der letzteren.

Prilog 5: Oglas na talijanskom jeziku objavljen u *Gazetta Privilegiata di Milano* (16. studenog 1833.), br. 289, str. 1266, i prijevod na hrvatski jezik (prijevod A. E.)

»AVVISO MUSICALE.

- Il distintissimo fabbricatore privilegiato di cembali in Vienna, sig. Carlo Fuchs, è mancato di vita, ed è succedute nella fabbricazione degli strumenti medesimi l'abilissimo ed espertissimo di lui allievo sig. Giuseppe Wopaterni parimenti di Vienna, il quale ha introdotto ed ottenuto i più grandi miglioramenti che possono rendere perfetto un cembalo d'ogni estensione, cioè non solo di sei ottave e mezzo, ma anco di sette a prezzo eguale.

Ora il prefato sig. Wopaterni ha rinnovato con Giuseppe Prestinari in Milano, contrada de' Nobili al n. 3993, il contratto che vigeva col fu sig. Carlo Fuchs, in forza del quale il fabbricatore suddetto non può rimettere ad altri cembali della sua fabbrica se non allo stesso Prestinari, tanto del Regno Lombardo-Veneto, quanto per gli Stati di S. M. Sarda. Dietro a ciò, essendo già pervenuto al Prestinari un numero di cembali migliorati, come sopra, i quali, giusta anco il giudizio dei più accreditati maestri sono i più perfetti di tutti quelli fino ad ora stati fabbricati, ed essendovi anco tutta la possibile moderazione nei prezzi, il Prestinari si fa un dovere di prevenirne il pubblico per suo lume. Si trovano poi nel magazzino Prestinari cembali di moltissimi altri primari autori, come Courail Graf, Stein, Leschen, Brodmann, Rausch, Simon, ecc., ecc., ecc.»

»GLAZBENI OGLAS.

- Najistaknutiji proizvođač čembala u Beču, gospodin Carlo Fuchs, nije dugo živio, a izradu samih instrumenata preuzeo je njegov vrlo vješt i vrlo stručan učenik g. Giuseppe Wopaterni, također iz Beča, koji je uveo i postigao najveća poboljšanja koja čine sve klavire savršenima, to jest, ne samo od šest i pol oktava, nego i sedam po jednakoj cijeni.

Sada već spomenuti gospodin obnovio je s Giuseppeom Prestinarijem u Milanu, u okrugu »Nobili« br. 3993, ugovor koji je bio na snazi s potpisom Carla Fuchsa, na temelju kojeg se navedeni proizvođač ne može vratiti proizvodnji drugih instrumenata iz svoje radionice, osim za Prestinarija, kako u Lombardsko-Venetskom Kraljevstvu, tako i na Sardiniji. Nadalje, nakon što je Prestinariju isporučio veći broj poboljšanih klavira, koji su kako je gore navedeno i prema sudu najuglednijih majstora najsavršeniji od svih do sada proizvedenih, a budući da postoji sav moguć raspon cijena, Prestinari ima dužnost skriti ih od očiju javnosti. U skladištu Prestinarija nalaze se klaviri mnogih drugih vodećih autora, kao što su Courail, Graf, Stein, Leschen, Brodmann, Rausch, Simon, itd., itd., itd.»

*Summary*THE SECRET LIFE OF »WOPATERNI«: ENCOUNTER OF THE PAST,
THE PRESENT AND THE FUTURE WITHIN THE TOUCH OF SOUND

The Radosavljević/Golubić palace is located in the centre of Slavonski Brod. It's current owners are Mile and Ankica Golubić. In my paper I describe the importance of those families in the social and cultural life of Slavonski Brod. A historical piano made by the Viennese pianoforte maker Joseph Wopatarni in the second half of the 19th century, an instrument which is situated in the house of Golubić family, is among the rare, perhaps even unique examples of Wopatarni's instrument making skills on Croatia's territory. Studying the accessible literature led me to recognize the importance of Joseph Wopatarni in the context of the long and rich tradition of pianoforte makers in Vienna. Based on an expert assessment and overview of the piano it is confirmed that the instrument is in poor state and in need of complete restoration.